

UKLAPAJU LI SE POLITIČKI NOVINARI U UREĐIVAČKU POLITIKU NOVINA?

Čak 62 posto novinara tvrdi da je ideološka orijentacija novina u kojima rade suprotna njihovoj ili da jednostavno ne postoji; 33 posto novinara upozorava kako ideološka orijentacija novina i odnos prema političkim akterima utječe na njihov rad, i to kao prepreka; 86 posto novinara uočava pristranost svojih novina prema političarima i drugim akterima i 76 posto ima problem s tim; a 52 posto novinara priznaje kako prkosi uređivačkoj politici svojih novina.

To su glavni rezultati istraživanja uklapaju li se hrvatski novinari u uređivačku politiku novina u kojima rade, provedena na uzorku od 21 novinara iz pet nacionalnih dnevnih listova tijekom 2020. i 2021. godine, u sklopu istraživanja za doktorsku disertaciju o političkoj profilaciji i ideološkoj orijentaciji političkih novinara u dnevnim novinama.

Istraživanje je bilo anonimno i obuhvaćalo je dubinske intervjuje s novinarima iz unutarnjopolitičkih rubrika pet glavnih dnevnih listova (Jutarnji list, Večernji list, Novi list, Slobodna Dalmacija i 24 sata). Kroz intervjuje analiziralo se kako novinari vide i doživljavaju uređivačku politiku, kako definiraju ideološku orijentaciju, prilagođavaju li se ili prkose uređivačkoj politici novina u kojima rade. Anonimnost istraživanja trebala je osigurati slobodu ispitanicima u njihovim odgovorima, u analiziranju i komentiranju odnosa prema uređivačkoj politici, prema urednicima i političkim akterima, kao i u opisivanju situacija s kojima se susreću u svojim redakcijama.

Uzorak dnevnih novina iz istraživanja obuhvaća raspon od nacionalnih do regionalnih listova, a novinarima je prepušteno da sami definiraju ideološku i političku orijentaciju novina u kojima rade, neovisno o vanjskoj percepciji njihova ideološkog profila, političke orijentacije i uređivačke politike.

Redakcije najvećih dnevnih novina nisu samo najveći proizvođači vijesti na medijskoj sceni, gdje velikim dijelom dominiraju i na tržištu internetskih portala, već su velikim dijelom ideološki raznolike i politički profilirane, i to ponajviše zahvaljujući činjenici da su novine – više od drugih medija – prožete autorskim formama, člancima, analizama, intervjuima, komentarima. To ih čini politički relevantnima, ali i prepoznatljivima na tržištu i među čitateljima. U tome veliku ulogu igraju upravo politički reporteri, komentatori i kolumnisti.

Zbog toga je uklapanje novinara u uređivačku politiku, u ideološki profil novina (pod uvjetom da on uopće više postoji), kao i sloboda novinara u praćenju političkih aktera, naročito vlasti, iznimno bitna komponenta njihova djelovanja, u mnogim situacijama čak i presudna u njihovu radu.

Koliko god novinari svojim člancima i analizama daju ton novinama, prepoznatljiviji su kao autori te time ocrtavaju ideološke i političke konture novina, toliko su ovisni o uređivačkoj politici koja,

vidljivo je iz istraživanja, dobrim dijelom izvire iz vlasničke strukture, naslanja se na vlast, na političke i druge aktere, kao što ovisi o publici, odnosno čitateljima.

U idućim poglavljima novinari će odgovarati na pitanja o ideološkoj orijentaciji novina u kojima rade, o uređivačkoj politici i kako se oni u nju uklapaju, o tome uočavaju li pristranost svojih novina prema političkim akterima, imaju li s time problem, prkose li uređivačkoj politici, te kako se nose s pritiscima i eventualnim sporovima.

1. Definirajte ideološku orijentaciju i uređivačku politiku svojih novina

U ovom poglavlju novinari su pokušali vlastitim riječima opisati uređivačku politiku novina u kojima rade, njezinu ideološku orijentaciju i politički profil. Nakon toga, odgovorili su na pitanje je li uređivačka politika novina bliska, identična ili dijametralno suprotna njihovoj političkoj i ideološkoj orijentaciji.

Generalno, 38 posto ispitanika ocijenilo je da je uređivačka politika novina više ili manje "bliska" njihovoj orijentaciji, 33 posto ispitanika ocijenilo je kako je ona suprotna, dok je 29 posto ispitanika izjavilo da uređivačka politika novina u kojima rade "ne postoji" ili da ona naprosto ne može biti opisana.

Ovo su njihovi odgovori, anonimni i bez navođenja redakcije iz koje dolaze.

- Uređivačka politika u mojim novinama varira sa svakim novim vlasnikom i svakim novim urednikom i više je okrenuta oglašivačima nego ideologijama. Tradicionalno je ona uvijek više desno nego lijevo, više konzervativna nego liberalna. Ideologija u novinama manje je bitna od oglašivača i sponzora. Prevladava korporacijska ideologija oglašavanja u kojoj kvalitetni novinari koji se u to ne uklapaju dobivaju sve manje prostora. Osobno sam liberalnija i ideološki ljeviije usmjerena od novina u kojima radim.

- Novine u kojima radim pokušavaju biti u političkom i svjetonazorskom centru, njihov pokušaj ideološke orijentacije sličan je mojoj orijentaciji, ali je ukupni ishod daleko lošiji. Ukupni dojam novina je kaotičan.

- Novine u kojima radim ideološki bih svrstala u desni centar i ta ideološka orijentacija dijametralno je suprotna mojoj.

- Moj list uvijek je bio izrazito lijevo pozicioniran, kao i liberalan u smislu građanskih sloboda. Bila sam ponosna na progresivnu orijentaciju novina koje su nametale tempo društvenih promjena. U zadnje vrijeme, međutim, to se mijenja i u novinama je puno više sadržaja za koje se može reći da odgovaraju potrebama aktualne vlasti. Svejedno, još uvijek mi je ideološka orijentacija novina bliska.

- Moje novine su liberalne i ideološki bliske mojoj orijentaciji.

- Moje novine konzervativne su, obiteljske novine, sklonije desnom centru i u taj profil mogu se

donekle uklopiti.

- Uređivačka politika mojih novina servilna je prema moćnima i svima koji plaćaju marketinški prostor i donose novac. Novine naginju lažnom domoljublju i zaštiti koruptivne naravi vladajućih. Ideološka orijentacija je sluganska i patetično desničarska, uz primjese neizbježnog žutog spektakluka. Najblaže mogu reći da je ideološka orijentacija novina dijametralno suprotna mojoj.

- Kada raspušemo maglicu, samo je jedna orijentacija – prema novcu i vlasti. A budući da ideološka orijentacija mojih novina nije jasna ili ne postoji, ona ne može biti ni u kakvom odnosu prema mojoj. Jer trula šljiva nije ni u kakvom odnosu prema nožu za filetiranje ribe.

- Moje novine u globalu su konzervativne i tradicionalne sklonije desnom biračkom tijelu, ne radikalnoj desnici, ali u njima se mogu pročitati tekstovi koji u potpunosti odudaraju od tog opisa. One su suprotne od moje ideološke orijentacije u mnogim slučajevima.

- Uređivačku politiku mojih novina mogu opisati kao socijalno osjetljivu, ali samo kada to ne smeta jako vlasti. Kao takva, ona je bliska mojoj ideološkoj orijentaciji.

- Teško mi je odrediti uređivačku, kao i ideološku orijentaciju novina u kojima radim. One se službeno deklariraju kao lijevo-liberalne, ali vrlo često prevladavaju stavovi bliski aktualnoj vlasti, odnosno HDZ-u. Većina novinara u mojim novinama je lijevo-liberalne orijentacije, kao i dio urednika, ali se uređivačka politika prečesto vodi u interesu vladajućih. Često tu uopće nije riječ o ideološkoj orijentaciji, nego je to više poslovno uvjetovano. Takva orijentacija dijametralno je suprotna mojoj.

- Teško je jednoznačno ideološki definirati novine u kojima radim, pa je stoga teško ocijeniti je li orijentacija bliska ili suprotna mojoj ideološkoj orijentaciji.

- Ideološka orijentacija mojih novina na tragu je onoga kako gledam na svijet, dakle liberalna. No ako se igra Svjetsko prvenstvo u nogometu, onda prevladava opcija desnih ideologija. Ako je početak školske godine, onda je na snazi socijalizam. Takva orijentacija generalno mi je bliska.

- Teško mi je definirati uređivačku politiku novina, jer je percepcija jedno, dok je u stvarnosti i kod svakodnevnih uredničkih odluka teško to definirati kao isključivo desno i konzervativno, kao što se obično misli za novine u kojima radim.

- Neke stvari su konzervativne, neke liberalne te je stoga nemoguće odgovoriti na pitanje o uređivačkoj politici i ideološkoj orijentaciji. Zbog toga je nebitno jesu li mi novine ideološki bliske ili suprotne.

- Novine u kojima radim vidim kao liberalno, kritično glasilo živopisnih formi, te je kao takvo identično koliko je to moguće s mojom ideološkom orijentacijom.

- Uređivačka politika pretežno je interesna s naklonošću desnim domoljubnim stavovima, te je kao takva suprotna mojoj ideološkoj orijentaciji. Ali ne mogu reći da je baš dijametralno suprotna, zato što praksa pokazuje da postoji prostor i za isticanje krivih poteza vlasti, odnosno HDZ-a.

- Moje novine bile su lijevo, a sada su desno, sada su izrazito konzervativne nakon što su promijenile uređivačku politiku koje su gradile generacije proteklih 30 godina. Uređivačka politika svodi se na besprizorno udvaraštvo prema svima koji imaju moć i stoga je sada dijametralno suprotna mojoj ideološkoj orijentaciji.

- Moje novine provladine su novine, bez posebno izražene ideološke orijentacije, s time da se ni za sadašnju Vladu ne može reći da je strogo ideološki definirana.

- Ne mogu točno definirati ideološku orijentaciju novina u kojima radim i ne vjerujem da se mogu staviti u ladicu kakvu bi napravio kod nekih drugih medija. Ali ipak mislim da bi najbliža bila liberalna pozicija i kao takva ona mi je bliska.

- Ideološka profilacija mojih novina nekad je domobranska i narodna, a sada je glumljenje lijeve avangarde i neuspješno političko balansiranje lijevo-desno. Stoga ta orijentacija nije niti identična, niti dijametralno suprotna mojoj. U svakom slučaju, volio bih da je orijentacija jasnija, a ne klaunska, bez obzira kakva bila, ljevija ili desnija, samo da se izabere.

Ovakva analiza zanimljiva je zbog činjenice da dolazi od samih novinara, redakcijskih insajdera, od političkih reportera i komentatora s višegodišnjim stažem u političkom novinarstvu i u novinskim redakcijama. U pravilu, analize uređivačke politike i ideološkog profila pojedinih novina ili medija dolaze od čitatelja i publike, od kritičara i zainteresirane javnosti ili iz redova profesionalnih udruga. Međutim, ove procjene donose insajderski pogled na ideološku orijentaciju i uređivačku politiku novina, i to od strane onih koji svojim radovima, tekstovima i komentarima dobrim dijelom kreiraju tu uređivačku politiku.

Važno je naglasiti da je za političke novinare od iznimne važnosti da se uklapaju u uređivačku politiku i ideološki profil medija za koji rade, naročito kada je riječ o autorskim formama i o kritičkom pristupu praćenju vlasti i političkih aktera. Moglo bi se reći, a to su ispitanici sugerirali u svojim intervjuima, da i novinarske slobode ovise o uklapanju novinara u ideološki profil listova za koje pišu. Tim više što ti novinari, pogotovo autori i komentatori s višegodišnjim iskustvom u praćenju politike, unose u svoj rad vlastitu ideologiju i političku orijentaciju koja povremeno – ne redovito – dolazi do izražaja u njihovim tekstovima. Stoga neuklapanje novinara u uređivačku politiku dovodi do ideoloških razmimoilaženja i različitih pogleda na politiku, na vlast, političke aktere i na to kako bi se pojedinim temama trebalo pristupati.

Osim toga, iz odgovora novinara može se u velikom dijelu primijetiti razočaranje i njihova frustracija promjenom uređivačke politike iniciranu promjenama vlasničke strukture, kao i izraženo nezadovoljstvo činjenicom da redakcije često podilaze komercijalnim interesima, stavljajući ideologiju u drugi plan. Ta promjena često se povezuje s naglašenom pristranošću prema vlasti, a pri tome se uglavnom misli na HDZ. Za neke novine, profit je postala njihova ideologija.

Zabrinjavajuće zvuče ocjene dijela novinara kako uređivačka politika više nije uopće prepoznatljiva, kako novine uopće nisu ideološki profilirane, već se njihova politika svodi na "besprizorno udvaraštvo svima koji imaju moć". To je nešto nad čime se moraju zamisliti vlasnici i urednici novina.

Nadalje, u istraživanju su novinari odgovarali na pitanje jesu li redakcije u kojima trenutno rade odabirali u skladu sa svojom ideološkom orijentacijom. Čak 52 posto ispitanika odgovorilo je negativno, 38 posto njih dalo je pozitivan odgovor. Međutim, među pozitivnim odgovorima navode se i opaske poput "donekle" i "možda davno", što upućuje na zaključak da se uređivačka politika mijenjala tokom godina. Novinari ostavljaju dojam da su oni ostali na istim ideološkim i političkim pozicijama, a da su novine mijenjale svoju orijentaciju.

Pritom svakako treba naglasiti kako novinari u svojim prigovorima ne nastupaju s osobnih političkih ili ideoloških pozicija, već u najvećem broju slučajeva s pozicija zaštite profesije i novinarskih standarda. Novinarima manje smeta podilaženje jednoj političkoj opciji nauštrb druge od podilaženju vlasti, političkim moćnicima, kao i oglašivačima, sponzorima i svima koji u novinama dobivaju povlašteni tretman.

Novinari u većini slučajeva zagovaraju kritički pristup bilo kojoj političkoj opciji i zagovaraju poštivanje profesionalnih standarda koji dijelom uključuju i objektivnost, nepristranost, pošten pristup i poštivanje novinarskih principa. Ako toga nema, osjećaju se zaknutima u svom radu, ograničeni i sputani u obavljanju novinarskog posla.

Neki novinari tvrde kako su odabirali redakcije zbog slobode koje su tamo dobili u određenoj fazi svoje karijere, a taj prostor slobode kasnije se, zbog političkih i vlasničkih razloga, počeo sužavati. I upravo je ta sloboda ključna vodilja ovog istraživanja, a ona potiče iz (ne)uklapanja novinara u uređivačku politiku.

2. Utječe li uređivačka politika na rad novinara?

Svaki treći politički novinar priznaje kako uređivačka politika utječe na njegov rad, i to kao prepreka.

Ispitanici tvrde kako je "prije dvadeset godina ideologija bila značajna prepreka, danas nije", naglašavaju kako na uređivačku politiku novina "više utječu oglašivači, nego ideologija", što onda znači da se novinari u svom radu ne suočavaju toliko s ideološkim pritiscima, već s komercijalnim interesima oglašivača ili sponzora, a naravno i aktualne vlasti.

Uređivačka politika predstavlja prepreku načinu na koji novinari obavljaju svoj posao, "ali ne toliko zbog ideologije, koliko zbog toga što ta ideološka orijentacija novina koji puta gazi zdravi razum". Novinari objašnjavaju i kako ideološka orijentacija novina možda ne predstavlja prepreku, ali "u

određenoj mjeri sigurno utječe" na njihov rad, što se već čini "izborom tema ili uredničkom odlukom koje sugovornike žele u kojoj temi".

Također, ideološka orijentacija utječe na rad novinara koji navode kako ona "uključuje i statusne, financijske i svake druge degradacije u slučaju neuklapanja u zadani okvir".

Neki ispitanici ističu kako ideološka orijentacija "ne utječe direktno" na novinara, budući da "u tom smislu osjetljivije teme urednici prosljeđuju drugim novinarima, uvijek spremnima". "Ja sam se toliko već izložio ideološki da više nemam s tim problema", kaže jedan od njih.

Umjesto o ideološkoj orijentaciji novina, novinari su radije govorili o uređivačkoj politici kao prepreci koja im "povremeno znatno otežava rad". "Ideologija najčešće ne utječe na moj rad, odnosno utječe svakako manje nego što sam se plašio u početku", kaže jedan ispitanik.

Drugi ispitanik naglašava kako ideološka orijentacija novina "često otežava" njegov rad, "minimalizira vrijednost i značaj tema koje obrađuje", te "zanemaruje utjecaj koji bi neke teme trebale imati na društvo". "Uređivačka politika banalizira bitne stvari, neovisno o tome tko bi ih od novinara trebao pisati", kaže on, a njegov kolega iz druge redakcije zaključuje kako ideološka orijentacija novina "nimalo ne utječe na njegov rad", samo ga "ponekad nerviraju okolnosti, ali ima slobodu mišljenja i pisanja u 99 posto".

3. Uočavate li pristranost novina prema političkim strankama ili akterima? Imate li problem s tim?

Čak 86 posto ispitanika odgovorilo je kako uočava političku pristranost prema strankama ili akterima i 76 posto ističe kako s time ima problem. Samo 14 posto je odgovorilo kako ne uočava takvu pristranost u svojim redakcijama.

Ovako su glasili neki odgovori ispitanika.

- I te kako uočavam pristranost i imam problem s tim, stalno se bunim.

- Uočavam pristranost i imam s time problem, ako to utječe na izvještaje ili pretjerano pristrane komentare. Ipak, taj problem ne rješavam jer nemam tu moć.

- Uočavam pristranost i imam s njom problem, jer je medij u kojem radim financijski ovisan o HDZ-u, pa se niz tema, priča, čak i afera ne objavljuje ako se tiče HDZ-a, njihovih župana, gradonačelnika i načelnika.

- Političku pristranost u svojim novinama uočavala sam i dok smo bili "bilten SDP-a". Sada uočavam da smo bilten HDZ-a, gledajući nacionalnu politiku. Ogroman dio sadržaja odnosi se na Vladu ili HDZ, a to je opet pitanje praćenja politike i vlasti. Pored uredničke, novinarska pristranost ne postoji, sve dok ne dođe do izravne cenzure.

- Ponekad uočavam takvu pristranost, ali to ne rješavam jer ne sudjelujem u takvim temama.

- Uočavam pristranost i imam problem s njom, ali više je riječ o tome tko plaća više oglasa i tko

donosi ključne odluke, nego tko je novinama ideološki bliži.

- Pristranost je svakodnevna pojava i redakcija se iscrpila upozoravajući na njih, ali bez uspjeha.*
- Imam problem s pristranošću, ali ne zato što guramo neke stranke iz načelnih, poštenih, ideoloških razloga, već zato što neke guramo samo zbog novca.*
- Imam problem s pristranošću, i to rješavam na jedini način na koji mogu, a to je da se trudim da u mojim tekstovima, intervjuima, analizama, takvi nemaju povlašteni tretman.*
- Itekako uočavam pristranost urednika i imam s tim problem, a to rješavam tako što nastojim dobiti podršku kolega za otpor i razmišljam o odlasku u drugu redakciju.*
- Imam veliki problem s pristranošću novina prema političkim strankama.*
- Uočavam pristranost i imam s njome problem, a to rješavam tako da kad procijenim da početna teza nije objektivna, iznesem protutezu. Ako me se u raspravi u redakciji ne uvjeri u suprotno, jednostavno odbijem raditi na tekstu.*
- Pristranost pripisujem činjenici da su i novinari ljudi, a ne suzdržavam se na glas komentirati nečiju naklonjenost. Kolegi kojeg iznimno cijenim, pročitavši jedan takav uradak, rekla sam da mi je njegov tekst izazvao laksativni učinak.*
- Ponekad uočavam naklonjenost i to mi nije ugodno. Međutim, nikada to nisam morao rješavati, niti sam o tome bio obaviješten u redakciji.*
- Uočavam pristranost novina, ali s time nemam problem. Prihvatila sam da to tako mora biti.*
- U mojim novinama nema pristranosti, mislim da kritiziramo sve.*
- Pristranost je u mojim novinama česta, a samim time i nekritička naklonjenost. Imam s time problem, u sebi to ne prihvaćam, nezadovoljan sam time, a ponekad sam izložen i otvorenim napadima i pritiscima zbog pisanja o političarima koji su u milosti uredništva i vlasnika. Ili su novine u milosti određene politike što se nagrađuje ekskluzivnijim temama koje se plasiraju u novinama.*
- Uočavam političku pristranost svojih novina, a to rješavam otkazom.*
- Uočavam pristranost novina i smeta me to, kao što me je smetalo i kad su novine bile naklonjene opciji koja mi je bila puno bliža od sadašnje vladajuće.*
- Uglavnom ne uočavam političku pristranost novina i uglavnom nemam problem s tim.*
- Uočavam pristranost i imam problem s njom, ali to ne rješavam, ne petljam se, na sreću ne spadam u one koji moraju odrađivati tekstove u nečiju korist.*

Ovakvi odgovori i stavovi novinara prilično su zabrinjavajući i govore o stanju u novinskim redakcijama, o uređivačkoj politici i odnosu novinara, urednika i vlasnika. Činjenica da čak 86 posto novinara primjećuje političku pristranost prema strankama i akterima, prema vlasti i oglašivačima, skreće pozornost na problem uređivačke politike novina, ali podatak da 76 posto

novinara s time ima problem, bez obzira radi li se o njihovoj ili suprotnoj političkoj opciji, govori o konstantnom nezadovoljstvu, napetosti i frustraciji političkih novinara.

Tek manji dio novinara ne primjećuje pristranost, a još ih manje s time nema problem, iz ovog ili onog razloga. Neki naprosto traže i pronalaze svoj prostor i autonomiju u radu, ne obazirući se na širu sliku i na uređivačku politiku novina na koju, kako kažu, ionako nemaju utjecaj. Upozoravajuća je činjenica da novinari posežu čak i za otkazima i za odbijanjem uredničkih zadataka ili redakcijskim instrumentima kako bi upozorili da se ne slažu s takvom politikom novina.

4. Prkosite li uređivačkoj politici?

Čak 52 posto političkih novinara naglašava kako prkosi uređivačkoj politici, 48 posto njih tvrdi da se prilagođava toj politici, premda je tu raspon odgovora širok: neki prkose, neki ponekad, neki ne često, neki samo do određene granice...

Ovako su izgledali odgovori novinara na ovo pitanje.

- *Nastojim zadržati vlastitu autonomiju. Naravno da prkosim, često uzaludno.*
- *Prilagođavam se rijetko, kad nije nešto posebno bitno. Kad je bitno, onda prkosim.*
- *Moraš se prilagoditi, kao i prkositi kad prijeđu granicu.*
- *Često je bilo prilike i potrebe da prkosim uređivačkoj politici i tada sam to i činila. Takve stvari najčešće su bile povezane s vlasništvom, i u nekim trenucima su eskalirale, a nekad su bile blaže, danas se komentari mogu pisati potpuno slobodno, dok su pritisci uvijek jači pred izbore, bilo parlamentarne, bilo lokalne.*
- *Imam zlovoljnu narav pa se urednici prilagođavaju meni ili me naprosto ne zovu.*
- *Više je bilo neslaganja, nego prilagođavanja.*
- *Ne prilagođavam se uređivačkoj politici, već nastojim raditi mimo nje. Nekad i prkosim, ali to nema nekog efekta ni po mene, ni po kvalitetu sadržaja.*
- *Svima u bradu na svakom kolegiju iznosim svoje stavove. Je li to prkos? Vjerujem da pojedini urednici to tako doživljavaju.*
- *Rijetko se prilagođavam.*
- *Prkosim uređivačkoj politici, što sa sobom nosi dosta rasprava s urednicima i neobjavljenih tema. Iako, urednici me nekad znaju zaobići s nekom temom jer već znaju da ću ih odbiti. Postoje situacije kad se prilagodim, ali samo do određene granice i kad procijenim da to mogu odraditi na način koji mi je kao novinaru prihvatljiv.*
- *Prilagođavam se i prkosim uređivačkoj politici. Prilagođavam se kad procijenim da moj stav nije od krucijalne važnosti za društvo i da je moguće da sam u krivu, a prkosim kad sam uvjerena da je ideja urednika štetna.*
- *Odbit ću zadatak ako se od mene traži da pišem nešto sa čime se uopće ne slažem, a to može biti*

prikriveno naginjanje nekoj političkoj opciji. No mislim da je to urednicima jasno i prije nego li mi takvo što daju, pa me ni ne traže.

- Ne prilagođavam se uređivačkoj politici u smislu da moram pisati nešto u što ne vjerujem, tako da onda ne moram ni prkositi.

- Naravno da se prilagođavam u nekim primjerima, ali to nije često.

- Nema previše potrebe za prilagodbom jer mi uređivačka politika odgovara. Ne prkosim, nemam čemu.

- Ne sudjelujem u temama kojima se protivim. Specijalne teme obrađuju specijalni autori od povjerenja uredništva i vlasničke strukture. Takve teme jednostavno se pojave u novinama, a da se o tome i ne govori na kolegijima, vidimo ih tek kad su objavljene.

- Nikada se ne prilagođavam uređivačkoj politici i uvijek joj prkosim.

- Ponekad se prilagođavam uređivačkoj politici.

- Prilagođavam se uređivačkoj politici, ali to skoro nikada nije zbog ideologije.

- Nema prkošenja, tko bi to tolerirao? Iskusni novinar uvijek nađe načina i da prkosi tezama, kao što nađe način kada se treba prilagođavati. Stvar je u stilu, ali i onda kada si pravu, pa i činjenično, to ti daje slobodu i osigurava te od pritiska.

Ustaljeno je pravilo da je uređivačka politika nešto što novinari moraju slijediti dok rade u svojim redakcijama, odnos s urednicima često je temeljen na jasnoj hijerarhiji, kao što je i nepisano pravilo da se novinari bore s urednicima za svoje priče i za plasman svojih tekstova. Međutim, činjenica da svaki drugi novinar obuhvaćen ovim istraživanjem tvrdi kako prkosi uređivačkoj politici, dok se ostali prilagođavaju uz mnogo ograda i izuzetaka, govori o otežanom radu u redakcijama, o zategnutim odnosima, pa i nabujalom nezadovoljstvu političkih novinara. Tim više što se ovdje radi o ispitanicima za koje smo konstatirali da su velikim dijelom nositelji redakcija i svojih rubrika, reporteri iz Vlade i Hrvatskog sabora, komentatori, analitičari, autori koji prate politiku i političke aktere, a svojim člancima kreiraju profil novina u kojima rade.

Raspon odgovora otkriva različite načine na koje se novinari nose s uređivačkom politikom, odnosno kako joj otvoreno prkose ili oportunistički manevriraju u pronalaženju prostora da se izbore za svoju priču, svoj tekst ili svoju tezu. Ili da naprosto izbjegnu pisati po nalogu urednika.

Govori se o "specijalnim autorima od povjerenja" i o odbijanju zadataka, a to opet potencira zategnute odnose između novinara i urednika, što posljedično utječe na cjelokupni proces proizvodnje novina. Taj problem tim je veći ako se uzme u obzir činjenica da se ovdje radi o političkim novinarima i autorima s prvih stranica novina, na čiji rad se gleda s posebnom pozornošću, u redakciji, ali i izvan nje.

Jednako tako, ovdje je riječ o izgrađenim i novinarima s dugogodišnjim stažem u novinarstvu koji

imaju status u redakciji i na novinarskoj sceni, pa stoga teže pristaju na naloge urednika s kojima se ne slažu, odnosno hrabrije prkose urednicima oko načina kako će se obrađivati neka tema. S druge strane, urednici velikim dijelom ovise upravo o radu svojim najiskusnijih, pa i najboljih novinara i autora, oko tema koje nose sadržaj lista i koje se tiču visoke politike, vlasti i političkih aktera. Stoga u redakcijama dolazi do prešutnog dogovora: urednici izbjegavaju novinare koji bi mogli pružiti otpor i prosljeđuju specijalne zadatke novinarima koji će odraditi zadatak u skladu s uredničkom vizijom.

No to istodobno znači da novine trpe zbog takve situacije, novinari nemaju autonomiju u radu, čitatelji ne dobivaju punu informaciju niti potpunu sliku o događajima na političkoj sceni, već se preko urednika i odabranih novinara plasiraju posebno selektirani materijali i viđenje događaja. Ako se novinari ne osjećaju slobodnima, ne mogu biti ni kreativni, a to onda ostavlja trag na ukupni sadržaj lista i kvalitetu tog sadržaja.

5. Kako to rješavate?

Zanimljiv je i dijapazon odgovora u kojima novinari objašnjavaju kako rješavaju probleme u svojim redakcijama, u odnosu s urednicima i uređivačkom politikom.

Pa tako jedna ispitanica tvrdi kako se u pojedinim situacijama "kroz redakcijsko vijeće reagira prema glavnom uredniku i vlasniku". "Nekad upali, nekad je kontraproduktivno jer sebi još više zatvorite prostor", kaže ona.

Druga ispitanica tvrdi kako "izražava nezadovoljstvo na kolegiju", a treći novinar objašnjava da se nezadovoljstvo izražava "kroz redakcijska tijela, dopisima, prigovorima i upozorenjima, što se nerijetko pretvori u problematiziranje onoga tko upozorava na problem".

Dok značajan dio novinara navodi kako "ne rješavaju probleme", da ih "rješavaju teško" jer naprosto "nemaju tu moć", neki ističu kako urednicima svoje primjedbe "non-stop trljaju na nos, sve do otkaza". "Bilo da mi ga oni daju ili ga ja dam", kaže jedan ispitanik. Balansiranje na rubu otkaza govori o zaoštavanju odnosa novinara i urednika u redakcijama.

Nadalje, jedna ispitanica otkriva kako eventualne uredničke pritiske rješava tako što se "trudi da u njezinim tekstovima neki političari nemaju povlašteni tretman". Slično razmišlja i njezina kolegica iz druge redakcije koja objašnjava da "kad procijeni da početna teza nije objektivna, iznese protutezu", a ukoliko ju urednici na kolegiju ne uvjere u suprotno, "jednostavno odbije raditi na tekstu".

Drugi novinar tvrdi kako pokušava "dobiti širu potporu kolega za otpor", a onda "razmišlja o odlasku u drugu redakciju", dok njegov kolega naglašava kako "inzistira i svakodnevno se bori za svoje teme", što uključuje i "odbijanje uredničkih prijedloga".

Jedan od načina na koji se novinari bore s pritiscima je "inzistiranje i svakodnevna borba za svoje

teme, kao i odbijanje uredničkih prijedloga, ako ih ne mogu odraditi na način na koji smatraju da treba".

Bilo je i onih koji ističu kako "trpe i brane svoje stavove", nastojeći se prvom prilikom izboriti za svoju tezu. No ima i onih koji su skloni kritizirati i svoje kolege iz čijih tekstova "vrišti naklonjenost". "Pročitavši jedan takav uradak rekla sam kolegi da mi je njegov tekst izazvao laksativni učinak", kaže jedna novinarka.

Jedan od ispitanika objašnjava kako "takvu situaciju naprosto trpi, brani svoje stavove, koristi psihologiju komuniciranja s osobama suprotnih uvjerenja". "Možda pritom ne dobijem ono što želim, obraniti pojedine rečenice, ali to učinim prvom sljedećom prilikom. Jasno, ako dobijem priliku, ako ne budem šikaniran i gurnut sa strane".

U najkraćem, novinari ne rješavaju probleme u redakcijama. Barem ne uspješno. Govori se čak i o "šikaniranju", o "dodatnom zatvaranju prostora" ako pokaže nezadovoljstvo, o "problematiziranju onoga tko upozorava na problem", a sve to zaokružuje priču o odnosu novinara i uređivačke politike njihovih novina.

Zaključak

Mnogo se govori o krizi novinarstva, o padu naklade tiskanih medija i gubitku publike novina. Ako je to sve točno, onda ovo istraživanje daje uvid u jedan od ključnih razloga zbog čega do toga zapravo dolazi. Barem jedan od razloga na koje redakcije mogu imati utjecaj.

Nezadovoljstvo političkih novinara, njihov problem s uređivačkom politikom, a naročito s pristranošću novina u kojima rade, jedan je od simptoma krize novinarstva i najvećih novina. Novine su danas još uvijek najveći generatori vijesti i kreatori stavova, dok dominiraju i na tržištu internetskih portala čime osiguravaju svoj doseg i utjecaj. One još uvijek daju ton medijskoj, ali i političkoj i javnoj sceni, čuvaju relevantnost u odnosu prema politici, vlasti i glavnim političkim akterima, a upravo novinari i autori koji u tome najviše participiraju otkrivaju kako se moraju boriti sa cenzurom, uređivačkom politikom, pritiscima unutar redakcija, govore o "šikaniranju" i otkazima, iz čega proizlazi manjak profesionalnih i novinarskih sloboda.

Ako čitatelji i kritičari sve češće imaju primjedbe na uređivačku politiku novina, pa i medija općenito, ako se iz perspektive javnosti upozorava na pristranost novina u odnosu prema vlasti, korporacijama i specijalnim interesima, sada se vidi da slične primjedbe dolaze i iz samih redakcija, od političkih reportera, komentatora, kolumnista.

Nezadovoljstvo dolazi i iz novina, ne samo od publike i čitatelja.

Novinari u odnosu prema uređivačkoj politici očekuju nepristranost, kritičnost, profesionalnost, slobodu, posvećenost činjenicama, a ne oglašivačima. Traže odgovornost prema publici, a ne samo prema politici i specijalnim interesima. I žele sačuvati profesionalnu autonomiju i vlastitu

vjerodostojnost, a ne pisati po nalogu ili ukusima urednika, vlasnika, politike i oglašivača.

I upravo zato što su novine danas sve više okrenute autorskom pristupu, analizama i komentarima, dolazi posebno do izražaja ovolika razina nezadovoljstva njihovih novinara. Više nego u drugim medijima i novinarskim formama, političko novinarstvo u tiskanim medijima ulazi u dubinu problema, njeguje autorski stil i kritički pristup, zbog čega do izražaja više dolaze stavovi novinara, njihova osobnost, pa i njihova profesionalna reputacija koju ne žele žrtvovati za uređivačku politiku s kojom se ne slažu. Stoga odbijaju zadatke, prijete otkazom, prkose i prosvjeduju, a mnogi pokušavaju manevrirati u potrazi za prostorom za slobodno izražavanje, pisanje, analiziranje i komentiranje.

Novinari su srž svake redakcije, na njihovim plećima leže novine, oni su nositelji kvalitete i reputacije novina. Međutim, ako ne prepoznaju uređivačku politiku svojih novina, ne slažu se s njom, ne uklapaju u nju ili joj čak prkose, onda to može biti veliki problem za same novine, za hrvatske medije i za novinarsku profesiju u cjelini. A naravno, onda i za same čitatelje.